

tinuitet-diskontinuitet och enighet-oenighet gör till exempel att Dunn oftast stannar i beskrivningen av Nya testamentets olika teologiska uttryck. Trots seriens uttryckliga mål att formulera normativ teologi, liksom Dunns starka argumentation för en levande teologi, så rör det sig nästan undantagslöst om en deskriptiv teologi. Ett annat problem är att Dunn inte bara lyfter fram Paulus som den främsta teologen, utan dessutom vid några tillfällen tycks likställa nytestamentlig teologi med paulinsk teologi. Att Paulus brev avspeglar en levande och i någon mån sammanhängande teologi diskvalificerar inte att de andra nytestamentliga texterna som likvärdiga grundstenar i en nytestamentlig teologi.

Sammanfattningsvis är *New Testament Theology* en lättläst och läsvärd introduktion till den nytestamentliga teologin. Det faktum att Dunn inte når ända fram till en normativ teologi är i sig en inbjudan att använda hans deskriptiva framställning som utgångspunkt för nya samtal om en nytestamentlig teologi för vår tid.

Dan Nässelqvist,
Doktorand, Lund

Nathan S. Hilberg, *Religious Truth and Religious Diversity*. New York: Peter Lang publishing, 2009. 172 sid.

Enligt Nathan S. Hilberg står religionstolkare inför ett dilemma, det att de båda centrala tolkningsalternativen, religiös realism och religiös irrealism, är problemfyllda. Det senare tolkningsalternativet kan i sin tur avse religiös anti-realism eller religiös non-realism, men av de två väljer Hilberg att fokusera på religiös non-realism. 'Religiös realism' innebär att religiösa satsar tillskrivs objektiva sanningsvillkor, vilket är problematiskt eftersom olika religioner då kommer i konflikt med varandra, åtminstone då det gäller vad Hilberg betecknar e-satser. En e-sats deklarerar att enbart en religiös övertygelse leder till frälsning, så som till exempel Apostlagärningarna 4:12: "Hos ingen annan finns frälsningen, och ingenstans bland människor under himlen finns något annat namn som kan rädda oss" (s. 2). Enligt Hilberg kan en konflikt mellan olika religioners e-satser undvikas om de tolkas non-realistiskt, vilket innebär att de tillskrivs subjektiva istället för objektiva sanningsvillkor eller anses uttrycka värderingar och förhållningssätt. Men en sådan tolkning är också problematisk enligt Hilberg eftersom den innebär en omtolkning av e-satserna. Hilberg erbjuder inte någon direkt lösning på sitt dilemma utan avser främst argumentera för att flera samtida och centrala religionsfilosofiska positioner inte kan undkomma det: De tolkar antingen religioners e-satser realistiskt, vilket leder till konflikt mellan olika religioners e-satser, eller non-realistiskt, vilket enligt Hilberg är att göra våld på deras innehåll.

I första delen (en översikt plus två kapitel) som rör religiös realism behandlas John Hicks religiösa pluralism och Alvin Plantingas respektive Peter van Inwagens religiösa exklusivism. Hilberg argumenterar för att ingen av de tre positionerna undgår hans dilemma. Hicks position anses till exempel innebära en substantiell omtolkning av olika religioners trosföreställningar. Det är dock en lite uddlös kritik eftersom Hicks religiösa pluralism rimligtvis måste implicera någon slags omtolkning av de religiösa traditioner som han tolkar. Som skäl för att behandla Hicks position menar Hilberg att Hick själv har hävdad att hans position inte är revisionistisk men då menar ju Hick något annat, att den till skillnad från andra revisionistiska positioner är realistisk i egenskap av att postulera ett transcendent trosobjekt.

I bokens andra del diskuteras olika irrealistiska religionstolkningar. I ett kapitel driver Hilberg tesen att Ludwig Wittgenstein är non-kognitivist och religiös non-realist. Kapitlet innehåller tyvärr lite märkliga utvecklingar och felläsningar, det senare av bland annat Michael Scotts uppfattning i sammanhanget. Hilberg menar till exempel att Scott genom att tillskriva D. Z. Phillips åsikten att "the question of God's reality can be thought of as similar to that of the reality of physical objects" (83) framställer Phillips som en religiös kognitivist, eftersom det är rimligt att anta att det är sant eller falskt att fysiska objekt existerar och att det samma då gäller Guds existens. Hilberg tycks därmed missa poängen med åsikten som Scott tillskriver Phillips, att frågan om Guds verklighet ska läggas på samma nivå (den djup-grammatiska) som frågan om vad det innebär att fysiska ting existerar och alltså inte på samma nivå som frågan om huruvida ett visst objekt existerar eller inte. Detta tycks Scott vara införd med, vilket även är tydligt några rader ner i den artikel av Scott som Hilberg refererar till då Scott betecknar Phillips som religiös non-kognitivist. Man undrar helt enkelt om Hilberg har läst så noga. Liknande misstag återkommer enligt mig på andra ställen i hans bok.

I nästa kapitel drivs tesen att Ludwig Wittgensteins religionsfilosofiska "lärjungar", D. Z. Phillips, Peter Winch och Norman Malcolm, inte följer sin mästare helt. Hilbergs analys är detaljerad och inträngande, men man kan till viss del ifrågasätta relevansen av att driva en sådan tes: Varför är det problematiskt om de inte följer sin mästare fullt ut? Och det är också tveksamt om de själva alltid avser detta. Wittgenstein är vidare en tänkare som kan tolkas och användas på olika sätt, och vidare blir jag osäker på hur denna tes hänger ihop med Hilbergs och bokens centrala dilemma.

Bokens styrka är att Hilberg är engagerad och fokuserad och oftast väljer att behandla en filosofers position i sänder. Boken är emellanåt ganska avancerad och passar nog den bäst som är hyfsat insatt i frågor om religiös realism och anti-realism eller religiös pluralism.

lism, inklusivism eller exklusivism. Bokens svagheter, vilket det tyvärr finns flera av, är bland annat att Hilberg är ganska repetitiv, speciellt inledningsvis men även senare förklarar bokens syfte och dess centrala tankegångar flera gånger om. Det finns även två översikter, vilket känns lite överflödigt med tanke på att boken inte är speciellt lång. Vidare, vilket är mer allvarligt, kvarstår också en del frågetecken rörande bokens centrala antaganden och distinktioner. Alltför ofta blir jag osäker på Hilbergs tillämpning av hans tredelade distinktion mellan 'religiös realism', 'religiös anti-realism' och 'religiös non-realism'. Ludwig Feuerbach betecknas som religiös anti-realist, men enligt Hilbergs egen framställning framstår han enligt mig både som religiös non-realist och anti-realist (s. 59, 62). Rörande själva uppdelningen har jag även svårt att se religiös anti-realism som en revisionistisk position om den, vilket Hilberg verkar mena, enbart innebär att olika religioners e-satser är falska (att sanningsvillkoren inte är uppfyllda). Inte heller anser jag att det alternativet är så problematiskt att den kan anses utgöra ena delen av ett dilemma. Jag ställer mig därför frågande till om dessa tre alternativ är lika problematiska för alla religionstolkare. Sammanfattningsvis, Hilberg har författat ett engagerat inlägg i en viktig debatt och han har en del poänger, men för den som är intresserad av religiös realism och anti-realism eller frågor om religiös mångfald finns det åtminstone enligt mig mer givande litteratur att tillgå.

Thord Svensson,
Doktorand, Lund

Keith H. Lane, *Kierkegaard and the Concept of Religious Authorship*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2010. 171 sid.

Mer än 150 år efter Søren Kierkegaards död och efter framväxten av en väldig litteratur om honom och hans tänkande har hans författarskap en oförminskat stark potential att inspirera till nya undersökningar. Keith H. Lane, som idag är associate professor of Religious Education vid Brigham Young University på Hawaii, disputerade vid Claremont Graduate University år 2009 med avhandlingen *Striving before God: Kierkegaard and the Concept of Religious Authorship*. Året därefter gav han ut en kortare version av den 500 sidor långa avhandlingen, nu med den avkortade titeln *Kierkegaard and the Concept of Religious Authorship*. Boken publicerades 2010 som volym 45 i den tyska serien *Religion in Philosophy & Theology* som ges ut av förlaget Mohr Siebeck.

Kierkegaardlitteraturen kan delas in i olika genrer: populära introduktioner, systematiska översikter, monografier samt uppbyggelselitteratur. Denna litteratur kan också kategoriseras efter akademiskt ämnesområde. Lanes *Kierkegaard and the Concept of Religious Authorship* låter sig emellertid inte placeras i något

bestämt fack. Namnet på bokserien den ingår i ger en fingervisning om bokens hybridkaraktär: *Religion in Philosophy & Theology*. Å ena sidan kan boken sägas vara en akademisk text. Den är en bearbetning av en avhandling i religionsfilosofi och Lane säger att den präglas av "striving toward clarity, academic fairness and rigor". Å andra sidan är den ett klart uttryck för författarens personliga religiösa hållning och strävanden. Lane säger att "though this book is primarily philosophical in approach, my interest is not solely philosophical but religious". Detta är inte bara en upplysning om författarens bakomliggande syften, utan boken präglas genomgående av hans personliga strävan att komma till klarhet om de problem boken handlar om. Från akademisk synpunkt kan detta vara problematiskt, men det är samtidigt intressant och ger texten en stark energi, och innebär onekligen att man närmar sig problemen i Kierkegaards anda.

Lane har ett dubbelt syfte med sin undersökning. Han vill argumentera för tesen att Kierkegaard var en religiös författare. Detta kan förefalla som att vilja slå in en öppen dörr, men riktigt så enkelt är det inte. Kierkegaards spel med pseudonymer och indirekta kommunikationssätt har fått postmoderna läsare i vår tid att vilja läsa alla hans texter ironiskt. Lane menar med rätta att de bästa argumenten talar mot denna läsart och hävdar bland annat att de förklaringar Kierkegaard ger i texter som *Synspunktet för min forfattervirksomhed* – med undertiteln *En ligefrem Meddelelse, Rapport til Historien* – är uppriktigt menade.

Lanes andra syfte är av ett annat slag. Här gäller det inte att slå fast riktigheten i en tes, utan att söka svaret på en fråga. Lane är intresserad av de principiella skillnaderna och likheterna mellan filosofiskt och religiöst författarskap och vill skapa klarhet i detta med Kierkegaards hjälp. Fokus i denna breda syftesbeskrivning ligger på frågan om hur förenlig filosofisk reflexion är med kristen tro. Detta skall tolkas på kierkegaardskt vis, vilket innebär att man inte får ha förbråttom med att tro sig förstå. Lane tar den kristna trons värde och önskvärdhet för given och från den utgångspunkten resonerar han om i vilken utsträckning den troende bör göra sin tros innehåll till föremål för filosofisk reflexion. Problemformuleringen pekar på en motsättning, men den som avses är inte den eventuella oförenligheten mellan tro och vetande, att den kristne skulle riskera att finna sin tros innehåll motbevisad. I stället handlar den om risken att den personliga troshållningen mer eller mindre omärkligt ersätts av en objektiv hållning av propositionell tro som saknar hängivenheten och den personliga relationen till Gud. Fokus ligger alltså på det troende subjektet, inte på det objektiva trosinnehållet – eller annorlunda uttryckt, på *fides qua*, inte på *fides quae*. Inspirerad av Kierkegaard menar Lane att "Religious authorship is, before God, to speak or write [...] in a religious way, with a religious concern or interest." Den religiöse författaren är personligt involverad i de